

Azərbaycan-ABŞ münasibətlərində dönüş nöqtəsi

*Prezident İlham Əliyevin ABŞ-a səfərinin yekunları
ikitarəfli əməkdaşlığın yeni perspektivlərindən xəbər verir*

ABŞ-ın paytaxtı Vaşinqtonda başa çatmış IV Nüvə Təhlükəsizliyi Sammitinin gedişində və zirvə görüşü çərçivəsində dünya dövlətləri liderlərinin çoxsaylı təmasları beynəlxalq münasibətlərdə mövcud duruma bir daha nəzər salmaq və ikitərəfli əməkdaşlığı inkişaf etdirmək üçün yeni imkanları dəyərləndirmək baxımından əlverişli fürsət oldu. Zirvə görüşü dünya birliyinin aparıcı üzvlərini bir araya gətirməklə bir çox mühüm beynəlxalq və regional problemləri müzakirəyə çıxartmağa imkan yaratdı.

Əllidən çox ölkənin dövlət və hökumət başçılarının, bir sıra beynəlxalq təşkilatların rəhbərlərinin qatıldığı sammitdə əsas müzakirə mövzusu, təbii ki, bəzürkəyətin taleyi üçün müstəsna əhəmiyyət kəsb edən nüvə təhlükəsizliyinin təmin olunması ilə bağlı məsələlər, o cümlədən dünyada təhlükəli nüvə materialı, radioaktiv sayının azaldılması, radioaktiv mənabələrin təhlükəsizliyinin, bu sahədə beynəlxalq əməkdaşlığın gücləndirilməsi və digər problemlər oldu. İstər sammitin "Nüvə təhlükəsizliyini gücləndirmək üçün milli fəaliyyətlər"ində ABŞ Prezidenti Barak Obamanın, istərsə də digər natiqlərin çıxışlarında nüvə təhlükəsizliyinin təmin olunması istiqamətində görülən işlər qeyd olundu, nüvə təhlükəsizliyi məsələsi ilə bağlı yenidən vurğulandı, bu sahədə dünya dövlətləri arasında sıx əməkdaşlığın vacibliyi ön plana çəkildi.

Bununla yanaşı, sammit iştirakçıları ikitərəfli görüşlərdə beynəlxalq əməkdaşlığın digər sahələrinin inkişafı naminə geniş fikir mübadiləsi apardılar, qarşılıqlı faydalı əlaqələrin perspektivlərindən söhbət açdılar. Şübhəsiz, Azərbaycan ictimaiyyəti nüvə təhlükəsizliyinin təmin olunması istiqamətində görülən işlər qeyd olundu, nüvə təhlükəsizliyi məsələsi ilə bağlı yenidən vurğulandı, bu sahədə dünya dövlətləri arasında sıx əməkdaşlığın vacibliyi ön plana çəkildi.

Bəri başdan qeyd etmək lazımdır ki, dövlət başçısının ABŞ paytaxtında keçirdiyi görüşlər kifayət qədər səmərəli oldu. Məlum olduğu kimi, xeyli müddətdir iki ölkənin yüksək vəzifəli rəsmiləri bir araya gəlmirdilər. Bu baxımdan Prezident İlham Əliyevin ABŞ-a səfəri əvvəlki sıx təmasları bərpə etməyə şərəfə yaratdı.

Xatırlatmaq yerinə düşər ki, Azərbaycan-ABŞ münasibətlərinin 25 illik tarixi son dərəcə mühüm hadisələrlə zəngindir. İkitərəfli əməkdaşlıq Azərbaycan milli müstəqilliyini bərpə etdikdən dərhal sonra başlamışdır. Söhbət postsovet məkanında yeni yaranmış tarixi şəraitdə ilk dəfə əməkdaşlıq əlaqələri quran iki dövlətdən gəldi. Qarşılıqlı əlaqələrə hər iki tərəfin maraqlarına tamamilə cavab verirdi. Hər şeydən əvvəl, Azərbaycanla ABŞ arasında energetika sahəsində işbirliyinin təməli qoyuldu. Xəzərin Azərbaycan sektorunda karbohidrogen ehtiyatlarının ABŞ və digər xarici ölkələrin aparıcı şirkətlərinin iştirakı ilə istismarı sahəsində aparılan danışıqlar uğurla başa çatdı və 1994-cü ildə "Əsrin müqaviləsi" imzalandı. Beləliklə, Azərbaycan-ABŞ əməkdaşlığında ilk tarixi addım atıldı. Sonralar Azərbaycanın neft və qaz ya-

taqlarının birgə istismarı haqqında digər sazişlər də imzalandı və energetika sahəsində əməkdaşlıq dolğun məzmun kəsb etdi.

Qarşıda digər mühüm vəzifə isə Azərbaycan karbohidrogenlərinin dünya bazarına çıxarılmasını təmin etmək idi. Bu işdə də ABŞ həlledici rol oynadı. Bakı-Tbilisi-Ceyhan (BTC) əsas ixrac korridorunun inşası məsələsi ilə gerçəkləşdi. Azərbaycan neftini dünya bazarına nəql edən bu kəməri təkə kommersiya layihəsi deyildi; BTC həm də ölkənin siyasi və iqtisadi müstəqilliyini möhkəmləndirməyə xidmət edən, eyni zamanda Xəzər-Cənubi Qafqaz bölgəsində regional əməkdaşlığın genişlənməsinə təkan verən amil kimi çıxış etdi. Ümumiyyətlə, ABŞ Azərbaycanın karbohidrogen ehtiyatlarının inşasında fəal iştirak edir, bu işə dəstəyini daim nümayiş etdirir. Hazırda "Cənub qaz dəhlizi" layihəsinin reallaşdırılması prosesi gedir. ABŞ Avropanın enerji təhlükəsizliyinin təmin edilməsində mühüm rol oynayacaq bu layihəyə diplomatik və strateji dəstək verir.

Azərbaycan-ABŞ əlaqələrinin prioritet istiqamətlərindən biri də beynəlxalq terrorizmə qarşı mübarəzədir. Bu sahədə iki ölkə arasında əməkdaşlıq 11 sentyabr 2001-ci il terror aktlarından sonra ABŞ-ın liderliyi ilə Əfqanıstanda keçirilmiş antiteror əməliyyatında özünü büruzvə verdi. Azərbaycan həm hərbiçilərinin iştirakı ilə, həm də tranzit ölkə kimi bu əməliyyatı fəal şəkildə dəstəklədi. Ölkəmiz dünyanın digər qaynar nöqtələrində də ABŞ-la birlikdə beynəlxalq sülhyaratma missiyalarında iştirak etdi. Öz növbəsində Vaşinqton Bakının bu cür beynəlxalq missiyaların həyata keçirilməsinə verdiyi töhfəni həmişə qeyd edir.

Prezident İlham Əliyevin ABŞ-a son səfəri başqa bir mühüm beynəlxalq məsələ - nüvə təhlükəsizliyi problemi -nin müzakirəsi ilə əlaqədar idi. Sözsüz ki, Azərbaycan liderinin sammitə dəvət olunması təsadüfi deyildi. Ölkəmiz dünyanın strateji əhəmiyyət daşıyan bölgələrindən birində - Cənubi Qafqazda yerləşir. Şərqi-Qərbi və Şimal-Cənubi ticarət dəhlizlərinin qovşağı olan Azərbaycan nüvə terrorizmi, nüvə qaçaqmalçılığı kimi global təhdidin aradan qaldırılmasına mühüm töhfə verə bilər. Yeri gəlmişkən, ABŞ Prezidenti Barak Obama sammitin yekunlarına həsr olunmuş mətbuat konfransında çıxış edərkən nüvə materiallarının yayılmasının qarşısının alınmasında Azərbaycanın ciddi töhfələr gördüyünü qeyd etdi: "Elə ölkələr var ki, onlar

nüvə materialları qaçaqmalçılığı üçün potensial tranzit məntəqələri ola bilər. Biz belə ölkələrlə sərhədyanı nəzarət və nüvə materiallarının aşkar edilməsi üzrə əməkdaşlıq çərçivəsində iş aparırıq. Azərbaycan yerləşdiyi əraziyə görə bu prosesdə son dərəcə əhəmiyyətli tərəfdaşdır".

Beləliklə, nüvə təhlükəsizliyinin təmin edilməsi gələcəkdə də Azərbaycan-ABŞ əməkdaşlığının mühüm istiqamətlərindən olacaq. Bu mənada Prezident İlham Əliyevin sammitə dəvət olunması tamamilə təbii idi və beynəlxalq birlikdən Bakıdan gürümlətilər ilə üst-üstə düşür.

Bütün bunlarla yanaşı, Azərbaycan liderinin sammit çərçivəsində Amerika rəsmiləri, ilk növbədə Prezident Barak Obama, vitse-prezidenti Co Bayden, dövlət katibi Penni Priker, ticarət naziri Penni Kriker, həmçinin siyasi, ictimai və işgüzar dairələrin nüfuzlu nümayəndələri ilə keçirdiyi görüşlər zamanı qarşılıqlı əməkdaşlığın gələcəyi müəyyənləşdirildi. Bu görüşlər yekunları belə bir qənaətdə gəlməyə əsas verdi ki, ikitərəfli əlaqələrdə yeni səhifə açılır. Həm Bakı, həm də Vaşinqton qarşılıqlı əməkdaşlığın genişləndirilməsində maraqlı olduğunu bəyan etdi. Con Kerri nəzərə çarpdı ki, "Biz ABŞ və Azərbaycan arasında bir çox qarşılıqlı maraqlar var". Söhbət Avropanın enerji təhlükəsizliyinin təmin olunması və bu məqsədlə enerji mənbələrinin şaxələndirilməsində, beynəlxalq terrorizmləndirilməsinə, Cənubi Qafqazda regional təhlükəsizliyə təhdidlərin aradan qaldırılması və Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin tənzimlənməsindən, eləcə də ikitərəfli iqtisadi əməkdaşlığın dərinləşdirilməsindən gəldi. Bütün bu məsələlərin həlli qarşısında Azərbaycan-ABŞ əməkdaşlığının məzmununu təşkil edəcək.

Görüşlər zamanı diqqətə ən çox cəlb edən məqamlardan biri Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin nizamlanması zərurətinin vurğulanması oldu. Bu baxımdan istər ABŞ vitse-prezidentinin, istərsə də dövlət katibinin bəyanatları əhəmiyyətli idi. Co Bayden ABŞ-ın Azərbaycanın ərazi bütövlüyünlə və suverenliyini qətiyyətlə dəstəklədiyini, bunun Birləşmiş Ştatlardan üçün böyük əhəmiyyət daşdırdığını bildirdi. Vaşinqtonun mövcud status-kvonun yolverilməzliyi ilə bağlı mövqeyi də Bakı tərəfindən razılıqla qarşılandı. ABŞ Con Kerrinin dilindən bəyan etdi ki, Dağlıq Qarabağ problemi, nəhayət, tənzimlənməlidir: "Bu münaqişənin həlli üçün danışıqlar aparılmalıdır. Bu məsələ öz həllini tapmalıdır".

Bütövlükdə Prezident İlham Əliyevin ABŞ-a səfərinin yekunları ikitərəfli əlaqələrin genişlənməsi, qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığın yeni səviyyəyə yüksəlməsi üçün zəmin yaratdı.

Allahverdi MEHDİYEV,
"Azərbaycan"